

VETURIA MANUIĂ — PROMOTOARE A ASISTENȚEI SOCIALE ÎN ROMÂNIA

*Veturia Manuilă s-a născut la 2 noiembrie 1896 în satul Călacea din județul Timiș. Studiile universitare le-a urmat la Budapesta și Cluj-Napoca, în intervalul 1916—1921. A fost licențiată în științe la Universitatea din Cluj-Napoca. S-a specializat în asistență socială la Universitatea John Hopkins din S.U.A., continuându-și pregătirea la Paris, Londra, Bruxelles, Berlin, Dresda și Viena. În anul 1929 a întemeiat Școala Superioară de Asistență Socială „Principesa Ileana”, căreia i-a fost directoare. A fost, totodată, profesoară de asistență familială și asistența delincvenților. „Asistența socială, așa cum o concepea Veturia Manuilă — scria H. H. Stahl —, urma să fie cu totul altceva decât vechea „filantropie”, de simplu ajutor, dat din milă, unor oameni în suferință; ei trebuia concepută ca o tehnică de repunere în stare de funcționare normală a unor indivizi sau grupe sociale căzute în „dependență” socială. Era vorba de familii dezorganizate, de persoane trăind din prostituție, cerșetorie, vagabondaj, de infractori, de bande de minori delincvenți, față de care era necesară nu numai organizarea unor unități de ocrotire socială (creșe, cămine de zi, orfelinat, azile de bătrâni, colonii de reeducare etc.), ci și ducerea unei acțiuni directe de la caz la caz”.**

Pornind de la această idee, în cadrul școlii s-au predat cursuri precum : evoluția asistenței sociale, puericultura, sociologia familiei, sociologie, asistența individualizată și tehnica ei. Urmau stagii, lucrări practice și seminarii pe asistența familiei, statistică socială, igienă, organizarea asistenței sociale, administrația sanitară, elemente de drept public, psihologie, criminologie, propağanda și publicitatea în asistența socială, etică profesională (vezi V. Manuilă, Le rôle de l'École supérieure d'assistance sociale roumaine în L'assistance sociale en Roumanie, Bucarest, 1938). A organizat, de asemenea, primul serviciu social de spitale de la noi din țară, la spitalul „Colțea” și primul serviciu de asistență a minorilor delincvenți la Parchetul Tribunalului Ilfov (1934). Un rol deosebit

* H.H. Stahl, Amintiri și gânduri, București, Edit. Minerva 1981.

de important l-a avut Centrul de Demonstrație pentru Asistența Familiei din cartierul Tei (București), întemeiat tot de către Veturia Manuilă, care a fost un adevărat laborator de cercetare sociologică și de asistență socială. Dintre cercetările efectuate în cadrul Școlii Superioare de Asistență Socială, Leon Topa le menționează pe următoarele : problemele dependenților asistați de Centrul de Asistență a Familiei din cartierul Tei între anii 1929—1932 ; condițiile de viață ale populației asistate în primul sector din București în 1931—1932 ; condițiile de muncă și situația familială a 100 de muncitoare care au urmat cursuri de ridicare a nivelului cultural sanitar ; repercusiunile vieții profesionale asupra vieții de familie la 100 de mame muncitoare ; situația sanitară, familială, socială și profesională a prostituatelor care au fost în evidența Serviciului Social al spitalului Colentina ; șomajul în orașul Cluj în 1934 — studiu sanitar, familial și profesional al șomerilor înregistrați la Biroul de șomaj din Cluj în 1934 (v. Leon Topa, Probleme și cercetări de sociologie urbană, în Școala sociologică de la București, vol. II, București, Edit. Științifică, 1971, p. 244—249).

La școala de asistență socială au predat lecții : Mircea Vulcănescu, H. H. Stahl, Traian Herseni, Francise Rainer, Sabin Manuilă, Emanuil Bucuța și alți membri de seamă ai Școlii sociologice de sub conducerea lui Dimitrie Gusti. Dintre cei mai importanți colaboratori ai Veturiei Manuilă mai reținem pe Xenia Costa-Foru, care după ce și-a luat doctoratul pe probleme de sociologia familiei, a plecat în Germania și S.U.A., unde s-a specializat în asistență socială, ca și pe Elisabeta Constante, care a îndeplinit și rolul de secretară, pe toată perioada cât a durat această școală (1929—1952).

În mișcarea de asistență socială, un moment important l-a constituit înființarea în anul 1936 de către Veturia Manuilă a Asociației pentru Progresul Asistenței Sociale, care a avut ca revistă Asistența Socială. Buletinul Asociației pentru Progresul Asistenței Sociale.

Un frumos portret i-l face ilustrei profesoare H. H. Stahl în „Amintiri și gânduri” : „Păstrez și astăzi cea mai deplină recunoștință acestei admirabile femei, de o seriozitate excepțională, de un tact pedagogic cu totul ieșit din comun, cu darul nu numai de a lămuri, ci și de a încălzi pe cei cu care sta de vorbă și cu care conluera, sădind în fiecare din ei gândul că munca pe care o fac este nu numai utilă

celor care au nevoie de ajutorul nostru, ei și pentru sănătatea întregului corp social, care nu poate scăpa de manifestările marginale, atât de neplăcute, ale delinvenței și ale mizeriei materiale și morale, decât, dacă ducă în acest scop o acțiune sistematică și permanentă.

În anul 1917 emigrează în S.U.A. împreună cu familia sa. Se încheie astfel în mod brutal cariera sa de excepție, iar peste câțiva ani și activitatea școlii pe care a clitorit-o.

Pilduitor pentru activitatea sa este și articolul Pauperismul și criza familială într-un cartier mărginaș al Bucureștilor, publicat în „Sociologie Românească”, IV, nr. 4—6, aprilie-iunie, 1939, pe care-l redăm în continuare.

dr. IANCU FILIPESCU

PAUPERISMUL ȘI CRIZA FAMILIALĂ ÎNTR-UN CARTIER MĂRGINAȘ AL BUCUREȘTILOR (TEI)

Standardul de viață al diferitelor clase sociale este în strânsă legătură cu starea economică. Este un fenomen bine cunoscut că unei perioade de prosperitate economică îi corespunde o bună stare a populației; iar o criză economică are drept consecință scăderea nivelului de viață, care se evidențiază prin reducerea cheltuielilor individuale și familiale, restrângând sub strictul necesar chiar și cheltuielile pentru locuință, alimentație și educația copiilor.

Am verificat, experimental, această corelație, dar ne lipsesc date statistice suficiente, spre a putea da rezultate precise și concludente. Problema este însă deschisă de mult și sperăm că activitatea Institutului de Cercetări Sociale aduce o reală contribuție în cunoașterea acesteia.

Criza familiei, ca instituție socială, s-a accentuat odată cu mecanizarea muncii, cu înlocuirea forței umane prin forța mecanică. Astăzi, unii specialiști atribuie aceeași origine și crizei economice. Mecanizându-se producția, multe brațe muncitoare au rămas fără lucru, ceea ce a avut ca urmare pentru unii, șomajul, iar pentru cei cu lucru, salarii insuficiente. Șomajul și salariile insuficiente sînt cele două cauze principale ale pauperismului în masă; privind însă cazurile izolate, am constatat intervenția și a altor factori cauzali, cum ar fi: boala, ce aduce incapacitatea de muncă; infirmitatea mintală sau morală, dispariția capului de familie sau a membrului care întreținea familia. Pauperismul exprimă o stare de fapt patologică și nu poate fi luat drept o cauză a dependenței sociale.

Pe tărîm social, pauperismul este un simptom comparabil cu temperatura în medicină. Temperatura nu este o boală, ci este întotdeauna un efect produs de o boală, ca și pauperismul în viața socială.

Pentru a ne putea da seama în ce măsură influențează criza economică familiile noastre muncitoare, am întreprins un studiu a 765 familii

atinsse în mod grav de pauperism, familii care s-au declarat incapabile să lupte mai departe singure pentru existența lor, fiind nevoite să apeleze la ajutorul asistenței sociale. Din analiza acestor 765 familii dependente, ne putem da seama de felul cum criza economică afectează familia.

Școala Superioară de Asistență Socială are la Centrul ei de Asistență din *Tei*, numeroase caziere detaliate unde sînt studiate aceste familii. Astfel de documente posedă și Biroul de Asistență socială al sectorului I Galben al Municipiului București, singurul sector care lucrează pe bază de caziere. Întreg materialul de studii a fost selecționat cu grijă, fiind delimitat la sectorul I al Capitalei și utilizîndu-se numai materialul ce prezintă garanție sigură. Cu excepția cazierelor referitoare la problemele morale, care sînt confidențiale și care nu influențează subiectul nostru, oricine poate cerceta și verifica materialul nostru documentar.

Din studiul acestui material se observă că procesul de dependență se produce lent și are diferite etape, familia putînd fi afectată din punct de vedere sanitar, psihic, moral și social.

În ceea ce privește situația sanitară, problema este studiată sub două aspecte: **a.** salubritatea locuințelor și **b.** buna stare fizică a membrilor familiei.

a. Salubritatea locuințelor se prezintă în condițiuni cu totul defavorabile. Întreaga populație cercetată, în număr de 2 782 persoane, locuiește în 805 camere, dintre care 436 au fost găsite nesalubre. Am considerat ca nesalubre camerele de un cubaj mic, mai mic decît 2×3 m., camerele igrasioase, fără ventilație suficientă, fără soare sau fără lumină. Aceste camere sînt un permanent atentat la sănătatea oamenilor care le locuiesc. Nu trebuie să ne închipuim că încăperile care au fost clasificate ca salubre, ar fi spațioase, luminoase și bine mobilate. Sînt simple încăperi locuibile, fără pericol sanitar iminent. În cele 722 locuințe cercetate, s-au găsit 478 bolnavi adulți, 502 copii anemici și 210 copii bolnavi. Deci 43% din populația ce locuiește în aceste încăperi prezintă o gravă problemă sanitară.

Incontestabil că orice muncă de asistență este iluzorie cît timp populația va continua să locuiască în astfel de încăperi. Astăzi, lucrătorul cu palmele nu poate plăti o chirie lunară mai mare de 400 lei, cel mult 500 lei. Așa s-a ajuns la crearea de camere de închiriat cu 200 lei lunar, camere care nu sînt decît magazii din scînduri, tencuite pe dinăuntru și denumite apoi camere de închiriat. Adesea plouă înăuntru, viscolul aduce zăpadă în casă, iar vîntul șueră în voie. Natural că aceste locuințe nu pot fi salubre și în împrejurări normale nu ar trebui să fie nici locuibile.

Din cauza crizei, însă, muncitorul sărac cu mulți copii se vede silit să le accepte așa cum sînt. În str. Dionisie Fotino există o casă, mai mult un fel de baracă tencuită cu 11 locuințe, toate mici, neîncăpătoare, cu insuficiente posibilități de ventilație. Unele din aceste camere sînt atît de mici, încît dacă se aranjează înăuntru un pat, o mașină de gătit, nu mai rămîne loc de umblat prin casă. Și pentru aceste așa zise camere, proprietarul ia 300 lei lunar de fiecare.

În ceea ce privește problema chiriilor, am studiat-o separat pentru familiile din *Tei* și pentru cele din cartierul Floreasca.

Situația din cartierul Floreasca se prezintă în modul următor: din 308 familii, 66%, adică exact două treimi, sînt cu chiria plătită la zi,

15% din familii au o restanță de 2—3 luni. Nici o familie nu are restanță mai mare de 6 luni. Iar restanțele de 4—5 și 6 luni abia fac 2—3% din total. Concluzia se impune de la sine: înainte de toate se plătește chiria. Sistemul nostru de legislație în privința apărării drepturilor proprietarilor funcționează foarte bine, întrucît nici chiar criza economică nu a fost în stare să determine într-o măsură mai mare neplata chiriilor.

De remarcant este faptul că la locuințele cu două camere, restanțele sînt mai mici decît cele cu o cameră, aceasta din cauză că cei cu locuințe de două camere subînchiriază una și din venitul respectiv își plătesc chiria.

În cartierul Tei fenomenul se petrece asemănător. La grupul șomerilor însă situația este schimbată. În timp ce procentul de chirie plătit la zi este de 65% pentru celelalte grupuri, adică două treimi, dintre șomeri abia 42,2% sînt cu chiria la zi, adică mai puțin de jumătate. Acest procent se micșorează pînă la o treime pentru șomerii care locuiesc o singură cameră insalubră. Astfel, dintre aceștia numai 30,3% sînt cu chiria plătită la zi, restul de 69,7% sînt în restanță cu plata chiriei, ei fiind protejați de evacuare pentru neplata chiriei.

Totalizînd datele privitoare la situația chiriilor celor 765 familii studiate de noi, vedem că, în general, aproape 60% din familiile dependente și ale șomerilor sînt cu chiria plătită la zi. Restanțele sînt de obicei de 2 și 3 luni și abia 6—7% au o restanță de patru și mai multe luni, fiind mai mari — după cum este firesc — la grupul celor care locuiesc în camere insalubre.

Relativ la raportul ce ar putea exista între mărimea chiriei și profesiunea locatarilor, am constatat următoarele:

Aproape 80% din familiile dependenților sînt de profesii meseriași, vînzători, servitori și lucrători manuali. Dintre celelalte profesii, alcătuiind restul de 20%, funcționarii dau cel mai mare coeficient de dependenți: 6,5%. Toate aceste familii dependente locuiesc în condițiuni sanitare foarte rele. O privire asupra chiriei plătite ne va convinge despre aceasta. 25% din muncitori plătesc chirie sub 300 lei lunar, sau locuiesc gratuit. Peste 60% plătesc sub 500 lei chirie lunar, pentru întreaga familie. Numai 27 familii din 521 stau în locuințe a căror chirie trece de 800 lunar, adică 9 600 lei anual. Această *elită* a dependenților nu constituie decît 5% din numărul lor total.

Am cercetat dacă ar putea exista o corelație între întirzierile de plată a chiriei și mărimea salariului dependenților. În general, cei cu salariul mic și cei cu salariul mare plătesc mai regulat chiriile decît cei cu salariul mijlociu. Cauza este intoleranța proprietarilor față de micii salariați pe care îi evacuează fără milă la prima restanță, de frica insolvabilității. Muncitorii cu salariul mijlociu sînt îngăduiți pînă la începerea sezonului de lucru.

Nu încapă îndoială că insuficiența cîștigului influențează în primul rînd felul locuinței unei familii. Prima restrîngere a unei familii lovite de șomaj sau de venituri insuficiente se face asupra locuinței. Dureros este că restrîngerea nu înseamnă numai reducerea la cubajul locuinței, ci și la salubritatea ei. O familie compusă din mai mulți membri care au locuit în două camere salubre, nu se restrîng la o cameră, ci se mută mai întîi într-o locuință tot de 2 camere, cu o chirie mai mică, dar în condițiuni de salubritate mai rele. Avem familii, care în timp de 2 ani și jumătate și-au

schimbat de 3—4 ori locuința, de fiecare dată găsiind că chiria este încă tot prea mare pentru capacitatea lor de plată.

Un alt factor, extrem de important pentru buna stare a membrilor familiei, este felul și posibilitățile lor de a se odihni noaptea. La cele 765 familii, avem în total 2 782 membri. Revin deci mai puțin de 4 membri de fiecare familie. Toată această populație nu dispune decât de 1 150 paturi. În mijlociu, de fiecare cinci persoane revin 2 paturi, 433 familii nu au decât un singur pat în cameră, 286 familii au 2 paturi, 45 familii au 3 paturi și numai o singură familie are 4 paturi. Peste 50% a familiilor dependente au un singur pat în locuință. În acest singur pat dorm toți membrii familiei, indiferent de vîrstă, sex sau relații familiale.

Cercetînd această problemă în legătură cu chiria plătită, vom observa, după cum este firesc, că cei care plătesc chirie mai mică au cîte un singur pat, iar cei care plătesc chirie mai mare, sau locuiesc în case proprii, au cîte două sau mai multe paturi.

Se pot lesne înțelege rezultatele acestei promiscuități din punct de vedere sanitar și moral. Bolile venerice și în general bolile infecțioase, se propagă cu ușurință de neînchipuit. Astfel se lămurește de ce se găsește copii cu infecție de blenoragie sau chiar sifilis. Faptul că în mare parte, ei nu se dezbracă noaptea, ei dorm cu hainele pe ei, constituie o măsură — să zicem — de „profilaxie inconștientă”. Altfel situația ar fi într-adevăr dezastruoasă.

Dacă la condițiunile insalubre în care trăiesc în mare parte familiile noastre, adăugăm și insuficiența de hrană, se înțelege de la sine că starea sanitară a acestor familii nu poate fi decât rea;

b. Am arătat într-un studiu apărut în revista „Asistența Socială”¹ care sînt cauzele care determină, la noi starea de dependență socială și am comparat datele rezultate din experiența noastră, cu cele din Statele-Unite. Din datele expuse în acea lucrare, rezultă că cea mai frecventă cauză de dependență socială la noi, este incapacitatea fizică — rezultată atît din boli, cît și din infirmități — 58% din cazuri la noi, față de 41% în Statele-Unite.

Deci, acest capitol merită cea mai mare atenție, pentru că el determină, alături de starea de dependență, și procesul de dezorganizare a familiei.

Din cele 765 familii, 722 au furnizat date pentru acest capitol. În toate aceste familii există și copii. Numărul copiilor este de 1 425. Împărțind aceste familii pe grupuri principale, după salubritatea locuințelor, vedem că aproape 60% din familii stau în locuințe nesalubre și 89% locuiesc într-o singură cameră.

Din 1 425 copii, 502 sînt vădit anemici, subalimentați; aceasta înseamnă că 35% dintre copiii trecuți de perioada sugară sînt suferinzi. Dacă adăugăm la starea de vădită nesalubritate și defectele fizice de care suferă cei mai mulți copii, putem constata cu ușurință ce material uman avem la periferia Capitalei și ce perspective au pentru viitor copiii dependenților din Capitală. 783 copii, adică mai mult de jumătate, trăiesc într-o singură cameră clasificată insalubră. Dintre acești copii, 446 sînt anemici și subalimentați și 210 bolnavi. Sînt familii fără nici un membru

¹ „Asistența Socială”, anul III, vol. I, p. 65.

sănătos. Dintre familiile care locuiesc într-o singură cameră clasificată salubră, în grupul celor 4 copii (deci minimum 6 persoane într-o cameră), avem 92 copii, dintre care 40 copii subalimentați și 25 bolnavi.

Copiii sănătoși în aceste familii formează aproape o excepție.

La 13 familii, de câte 6 copii, locuind deci 8 persoane într-o singură încăpere insalubră avem 28 copii anemici și subalimentați și 19 copii bolnavi. Grupul prim, deși apare mai puțin grav din punct de vedere sanitar, este totuși grupul de avangardă al tuberculozei.

Boala care interesează în cea mai largă măsură asistența socială este, fără îndoială, tuberculoza.

În cele 213 familii de la Asistența Familiei din Tei, am avut 113 cazuri de tuberculoză diagnosticate de medici. Bineînțeles aceasta este situația între familiile dependente, nu situația generală a populației.

Să vedem acum în ce mod se prezintă situația din punct de vedere moral.

Și din acest punct de vedere criza economică are repercusiuni serioase asupra familiei. În primul rînd, capul familiei, care nu mai poate face față situației, își pierde autoritatea față de familie, al cărei conducător este. Familia nu mai are încrederea neclintită pe care o avea atunci cînd el putea cîștiga suficient ca s-o întrețină. De aici lupta disperată a omului dornic de a-și vedea familia la adăpost împotriva condițiilor vitrege; goana după lucru, alimentația insuficientă, frigul și grija zdrobitoare a zilei de azi și de mîine cînd nu știe ce va da copiilor de mîncare. Toate acestea îl neuras-tenizează și învins, zdrobit, ajunge la asistență. Vine timid, nu știe ce să spună, evită să privească lumea în ochi, pare că ar fi furat ceva. De ce? Nu este obișnuit să ceară și se cunoaște imediat că suferă moralicește. Este pentru el primul pas greu de făcut, prima etapă a demoralizării, pentru că deși îi dai un ajutor, îi dai în schimb ce are mai prețios: demnitatea de om independent.

Cîte drame de felul acesta nu se perindă în biroul de asistență, drame pe care numai un bun psiholog le-ar putea urmări în toată intensitatea lor. Îndeosebi, în condițiile noastre de asistare, apelul la asistența publică, este o cumplită degradare morală. Oricine își poate închipui ce simte un om conștient, condamnat să stea alături de toți declassații și vagabonzii, pentru o bucată de piine, cum se întîmplă aproape în toate birourile de asistență de la noi. Birourile noastre de asistență ar trebui să aibă un loc, cit de mic, unde să se poată sta de vorbă cu acel nenorocit, spre a nu fi expus curiozității oamenilor și cu modul acesta să nu-l știe toată lumea că are nevoie să fie ajutat. Numai păstrînd demnitatea oamenilor, trezim în ei dorința de a se întreține singuri, cît se poate mai repede. Acesta este un mijloc de a preveni permanentizarea situației de dependență. Astfel, după a doua, a treia vizită la asistență, dependentul poate să se obișnuiască cu atmosfera de acolo și cu cerșitul, devenind prin obișnuință un permanent client al asistenței.

Lipsa de rațională organizare a asistenței sociale la noi în țară mai pune o gravă problemă morală: problema delincvenței. În fața alternativei de a rămîne cinstit, răbdînd de foame, îndurînd frigul, lăsîndu-și copiii să piară sau de a-i salva prin mijloace necinstite, orice părinte cu instincte morale va alege ultima alternativă, ajungînd astfel în conflict cu legea. Numai acei cu o constituție nervoasă mai slabă, caută să scape

prin dezertare sau sinucidere din această situație echivocă, din acest conflict psihic, extrem de chinător. Desigur că este mult mai grea situația omului care își sacrifică principiile, renunță la personalitatea lui, la demnitatea lui, ca să-și salveze familia. Lupta lui este o luptă crâncenă, conflictul psihic în care a intrat îl macină încet, încet, zi de zi, pas cu pas, și se întâmplă cazuri în care adevărata rezolvare a crizei rămâne în sarcina psihiatrului, chiar atunci când criza economică a trecut.

Acestea sînt drame pe care opinia publică nu le cunoaște și de aceea este oricînd gata să arunce piatra acestor oameni. Uman este ca să nu fie loviți, ei ajutați și chiar tratați cu dragoste pentru ca să scape de tensiunea psihică în care au ajuns, nu din vina lor, ci din cauză că n-au putut în mod cinstit să-și câștige existența lor și a copiilor lor. Astfel, lăsați singuri și condamnați de societate, ei cad din ce în ce mai jos, ducînd cu ei și familiile lor. Interesul conservării orînduirii sociale cere ca un om, chiar dacă a devenit delinvent, să nu fie exclus din societate, ci să fie reintegrat, reeducat, spre a deveni un membru util al ei.

Iată acum un caz — un așa zis „fapt divers” — peste care noi trecem cu destulă ușurință.

Un funcționar cu 6 copii, avea o leafă de 4 000 lei pe lună, 3 din copii se îmbolnăvese de pojar în toial iernii, unul după altul. Medicul, doctoriile, regimul lactat, l-au pus în situația de a nu-și putea plăti chiria lunară de 1 500 lei, timp de două luni. De la patron n-a mai îndrăznit să ceară avans fiindcă luase anterior pentru palton. Prietenii și cunoștințele se găseau și ei în situații similare, astfel că nimeni nu-i putea da nimic. Pus în fața situației de a fi evacuat, cu lucrurile reținute, cu copiii convalescenți în stradă, pe un astfel de frig, funcționarul care era casier a sustras suma de 3 000 lei din casa patronului și și-a plătit chiria, cu gândul că va lua de undeva împrumutul și va pune banii la loc. Odată începutul făcut, de cite ori era la strîmtoare, lua cît îi trebuia din casă. Bineînțeles, sumele erau mici, citeva sute de lei ca să-și plătească datoria la lapte, citeva sute la băcan, la brutar, ghetele copilului mai mare și impozitul care trebuia plătit. Pe urmă s-a întîmplat ceea ce era fatal să se întîmple. Controlul casei și stabilirea lipsei de 5 800 lei. Patronul nu s-a adresat parchetului, dar l-a concediat, lăsîndu-l fără slujbă în miez de iarnă cu nevastă și 6 copii. Rezultatul a fost dezastruos. Fiind fără lemne, 3 din copii au contractat pneumonie, 2 au murit, al treilea a fost salvat la spitalul de copii. Tatăl lor a umblat după ajutoare prin toate părțile, dar fără prea mult rezultat. Este criză, nu sînt bani. De la primărie a luat ca șomer citeva sute de lei și alimente : fasole, linte, cartofi și piine. Lua ce putea și de la Palat, de la ziare și diferite societăți de binefacere. Suferința l-a învățat să mintă ca să poată obține mai mult. Omul acesta nu mai are demnitate, nu mai este omul de odinioară, funcționarul cinstit timp de 16 ani. Cînd nu avea lemne, fura de unde putea, cite o bucată două de la depozite, de la particulari, în stradă de la căruțele de lemne, cerea de la servitoare, impresionîndu-le cu trista lui situație.

Și cînd nu mai avea altă soluție, fura din garduri ca să-și încălzească copiii. Omul acesta nu are nici un viciu, este cel mai devotat soț și tată. Cînd găsește, lucrează orice, cară pietre, lucrează la pavaj. Acum o săptămînă a intrat curier cu leafă de 1 800 lei lunar. Familia lui nu a știut de unde aduce el toate lucrurile, nu a știut că el fură și minte ca să-i poată salva.

Noi cunoaștem și alte familii care — în mod sistematic — se încălzesc din garduri furate, cînd nu au cu ce să-și cumpere lemne.

Iată dar cum oamenii trebuind să trăiască, pauperismul îi silește să-și ia mijloacele de trai de unde pot și cum pot. Efectul? Se înmulțește furtul, minciuna și înșelătoria.

Un alt aspect al problemei ni-l dă marele număr de concubinaje cu consecințe de ordin eugenic, economic și moral, prin copii nelegitimi ce rezultă din aceste concubinaje. Concubinajul este forma de conviețuire cu caracter temporar sau permanent, de preferință a oamenilor săraci. În mare parte femeile sînt acelea care caută în concubinaj un refugiu împotriva sărăciei

sau a muncilor grele : „Să am și eu un om să câștige la casă” este reflecția lor. Criza economică însă a inversat rolurile în mod uimitor. Găsim bărbați care vin să trăiască cu femeii care au un venit stabil, chirie, leafă lunară sau o profesiune ce aduce un câștig bun. Acestea sînt cazurile cînd femeia refuză să se căsătorească cu el, fiindcă nu vrea să-l întrețină toată viața ei.

O croitoreasă a trăit 4 ani pe rînd cu 6 bărbați. Are trei copii, fiecare de la alt bărbat.

O altă femeie a trăit cu un bărbat căruia i-a uitat și numele. Din concubinajul lor de 4 luni i-a rămas un băiat. După ce concubinul a părăsit-o fără veste, a trăit cîteva luni cu alt șomer cu care nu a avut copii și pe acesta l-a întreținut ea. Plictisindu-se de grijile existenței și-a căutat un concubin în situația de a o întreține și și-a găsit un camerist. Cu acesta a avut o fetiță.

Mai trist este că instituția concubinajului creează femeilor o situație incomparabil mai grea și mai defavorabilă decît bărbaților pentru următoarele motive :

1. Ca regulă generală, întotdeauna bărbatul părăsește familia, fără să simtă o cît de mică obligațiune morală sau materială față de copii și lasă femeia să se lupte singură pentru existența acestora.

2. Concubinii își terorizează mereu femeile cu părăsirea, exploatîndu-le într-un mod neuman. Ele îndeplinesc orice muncă, sînt silite să muncească și să-și țină menajul de frică să nu fie părăsite.

3. Femeile sînt părăsite în mod definitiv, de obicei, la o vîrstă mai înaintată, cînd capacitatea lor de muncă este redusă. Atunci sînt lăsate fără sprijin, adesea cu copii și cu boli venerice. Legea noastră nu le ocroteste, iar asistența poate face prea puțin pentru ele.

Este gravă îndeosebi *problema bolilor venerice*. Aproape toate aceste femei sînt bolnave și este firesc să fie așa, luînd în considerare promiscuitatea în care trăiesc și ignoranța lor în ceea ce privește chiar cele mai elementare reguli de igienă. Găsim femei părăsite după 12 sau chiar 20 ani de conviețuire, cînd soțul formează o altă familie cu o femeie mai tînără și-și lasă soția bolnavă de blenoragie învechită cu toate complicațiile inerente acestei boli.

Un sifilitic trăiește în concubinaj cu o fată tînără, o infectează cu sifilis virulent și după ce o vede cu pielea pigmentată de sifilis o părăsește, fiindcă-i displace s-o vadă așa. Pleacă la țară și se întoarce cu o altă fată tînără, foarte drăguță, sănătoasă, o tovarășe din copilărie, pe care „o știe că-i cinstită”. Deși conștient de boala sa, el promite acestei fete că se va căsători cu ea imediat ce va avea parale. La cinci săptămîni de la venirea ei, fata prezintă un sifilis rebel și speriată, își părăsește concubinul și fuge la părinți. La două săptămîni de la plecarea ei apare a treia victimă, tot o fată de la țară tînără, sănătoasă.

Din cele expuse pînă aici, se vede cît de înspăimîntătoare este ignoranța acestor femei și provizoratul în care trăiesc. Ele știu perfect de bine că li se poate prea ușor întîmpla să fie părăsite de concubin și să rămînă și cu sarcina copiilor și totuși consimt să trăiască în concubinaj. Femeile părăsite, lăsate cu mai mulți copii, nu pot face față situației în mod satisfăcător, fiindcă nu pot câștiga suficient pentru întreținerea lor, iar pe de altă parte, ele fiind duse la lucru, n-are cine să îngrijească copiii acasă și să le facă educația. Copiii stau singuri, umblă toată ziua pe stradă, se alimentează insuficient și dacă nu au ce mîncea, cerșese sau fură unde pot. Trebuie să ne gîndim că acești viitori cetățeni vor întemeia și ei la rîndul lor tot asemenea familii ! Copiii ai căror părinți au trăit în concubinaj,

consideră această stare de lucruri ca normală și la rîndul lor trăiesc și ei în concubinaj.

La cele 521 de familii din grupul asistaților de la Sectorul de Galben și de la Asistența Familiei din Tei, s-a găsit un număr de 197 cazuri de concubinaj, deci aproape 40% din aceste familii rezultă din concubinaje. Este ușor de închipuit ce înseamnă, din punct de vedere al alcătuirii familiei, acest procent excesiv de concubinaj. Cazurile nu sînt accidentale, ci au o vechime apreciabilă și din ele a rezultat un număr de 739 copii.

Cele mai multe concubinaje sînt de o vechime între 3—5 ani. 37,5% din concubinaje cad în această grupă de vechime, 22% au o durată mai mică, iar restul depășește durata de 5 ani.

Studiul făcut de către *Institutul Central de Statistică* în colaborare cu *Asociația pentru Progresul Asistenței Sociale* asupra fenomenului nelegitimității în comuna București, în anul 1936, arată că 76,3% dintre copiii nelegitimi din București sînt născuți din concubinaje și încă din concubinaje de lungă durată. S-au făcut, timp de un an, anchete la domiciliul mamelor, care au născut copii nelegitimi în acel interval de timp în București, — adresele fiind luate zilnic de la Oficiul Stării Civile — și s-a cercetat cauza nelegitimității. Rezultatele studiului sînt extrem de interesante, prezentînd, pentru prima oară la noi în țară fenomenul ilegitimității sub diferitele sale aspecte. Astfel, se poate constata că pauperismul este unul din factorii de seamă în determinarea legăturilor de concubinaj.

Iată deci cum instituția concubinajului este și ea influențată și favorizată de criza economică. Urmările grave, demoralizatoare, în organizarea familiei, precum și frecvența cazurilor, ar trebui să oblige conducătorii Statului să caute o soluționare a acestei stări critice.

Incontestabil că depresiunea economică atinge pe membrii familiei și din punct de vedere psihic. Este însă extrem de greu de stabilit în ce măsură, pentru motivul că repercusiunile tensiunii nervoase provocate de grija și nesiguranța zilei de mâine, nu se manifestă decît mai tîrziu. Specialiștii în igienă mintală au început pretutindeni studii documentate pentru a observa influența depresiunii economice asupra familiei, din punct de vedere psihic. Dr. G. Pratt, unul din cei mai distinși specialiști în igiena mintală din Statele Unite, afirmă² că depresiunea economică are influență distructivă asupra vieții familiale în general, fiindcă provoacă reducerea standardului de viață în masă. Aceasta constituie primul pas spre dezechilibru și demoralizare în viața individuală sau familială. Cu cît criza se accentuează, cu atît sporește și dezechilibrul nervos al membrilor familiei. Dr. Pratt crede că în viitor o să apară psihoze și nevroze în masă, generalizate în toate țările, ca urmare a depresiunii economice actuale și a lipsei de siguranță.

Din materialul prezentat pînă acum, nu putem trage nici o concluzie documentată în ceea ce privește influența pauperismului asupra stării psihice a familiei. Nici nu a fost, aceasta intenția, fiindcă rezultatele depresiunii economice asupra familiei, evidențiindu-se gradat, abia mai tîrziu, după cîtiva ani, vor putea fi verificate în mod documentar.

Pentru ca această verificare ulterioară să fie însă posibilă, trebuie să avem un termen de comparație între datele viitoare și cele actuale sau

² Mental Hygiene Bulletin, *Mental Hygiene and the Depression*, 4 ian. 1932.

trece. Pentru acest motiv am întreprins studiul acestor 765 familii, căutând să le fixăm situația lor actuală, din punctele de vedere pe care le-am crezut esențiale și mai susceptibile influenței depresiei economice. Familiile le avem împărțite și pe grupuri profesionale, cu situația veniturilor și cheltuielilor lor, cu situația sanitară și culturală a copiilor lor, toate aceste date fiind absolut necesare peste câțiva ani, când comparându-le cu datele ce se vor constata atunci, se va putea vedea dacă standardul social al grupelor respective este mai ridicat sau mai scăzut, în ce măsură și datorat căror împrejurări. Studiul acesta s-ar fi putut face mai bine, luând la rînd *toate* familiile dintr-un cartier, studiindu-le astfel întreaga comunitate, așa cum este ea în realitate, nu numai o anumită clasă socială.

Cum însă o monografie a întreg mediului urban este foarte anevoioasă, costisitoare și de lungă durată, a trebuit să ne delimităm numai la familiile asistate, urmărindu-le timp îndelungat, chiar și după normalizarea lor.

Deoarece în organizarea Statului, familia este celula socială cea mai importantă, avem cu toții datoria, Stat și particulari, să contribuim, prin munca noastră la consolidarea acestui organism social, familia de care depinde viitorul și existența statului de mâine.

VETURIA MANULĂ